

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

РАЗБОЈНИШТВО ЗЛАТАРА КАО ОБЛИК УГРОЖАВАЊА
ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

Проф. др. Горан Мандић

КАНДИДАТ:

Марина Иљенкаревић 425/13

Београд, 2019. године

Садржај :

1. Увод.....	3
2. Теоријско одређење појмова система обезбеђења.....	4
3. Кривично дело разбојништва-законски аспект.....	7
3.1. Тумачење законске одредбе.....	8
4. Учиниоци разбојништва у златарама.....	11
4.1. Мотив извршења разбојништва у златарама.....	11
4.2. Профил учинилаца разбојништва у златарама.....	11
4.3. Припрема извршења разбојништва у златарама.....	12
4.4. Време извршења разбојништва у златарама и угрожена лица.....	14
4.5. Начин сазнања и откривања учинилаца разбојништва у златарама.....	15
5. Проактивне и реактивне мере код разбојништва у златарама.....	18
5.1. Мере и процедуре пре разбојништва у златарама.....	18
5.2. Мере и процедуре у току разбојништва у златарама.....	23
5.3. Мере и процедуре после разбојништва златара.....	25
6. Закључак	28
7. Литература	29

1. Увод

Последњих година присутан је проблем пораста кривичних дела против имовине са елементима насиља. Можемо рећи да су кривична дела против имовине настала са појавом приватне својине. Начин вршења ових дела временом се мењао, али је циљ остао исти-прибављање противправне имовинске користи. Карактеристика ових кривичних дела јесте да код извршиоца увек постоји умишљај пошто се ова кривична дела увек унапред планирају. У кривична дела против имовине спада и разбојништво као једно од најтежих кривичних дела.

Кривично дело разбојништва предвиђено је у двадесет првој глави Кривичног законика Републике Србије у члану 206. Постоји неколико облика овог кривичног дела. Први облик овог кривичног дела је када је учињено од стране групе, или је неком лицу са умишљајем нанесена тежа повреда или износ прелази милион и петсто хиљада динара, а други је када је дело учињено од стране органозоване криминалне групе. Лакши облик овог кривичног дела се од основног разликује према вредности одузетих ствари, као и намери учиниоца да прибави малу имовинску корист.

Вршењем кривичног дела разбојништва учиниоци овог кривичног дела настоје да прибаве што већу имовинску корист која је противправна, из тог разлога најчешћи објекти напада су они објекти, где се такве вредности налазе или пак лица која поседују такве ствари, односно вредности. У данашње време разбојништво се јавља у неколико облика, а један од њих је и разбојништво златара.

У циљу умањења извршења разбојништва у златарама потребно је предузети проактивне мере. Проактивне мере се односе пре свега на запослене—њихову едукацију и тренинг у умањењу могућности да до њега дође, као и на технички систем обезбеђења који има за циљ да одврати учиниоце разбојништва од покушаја да исти и учине. Поред проактивних неопходно је предузети и одређене реактивне мере како у току разбојништва тако и након учињеног разбојништва које треба да омогуће пре свега заштиту запослених и отклањање последица, на првом месту по живот лица, и предузму друге мере ради очувања могућих трагова учинилаца разбојништва.

2. Теоријско одређење појмова система обезбеђења

Систем обезбеђења је скуп међусобно повезаних и условљених мера, поступака и радњи којима се, ангажовањем физичке компоненте, уз примену техничке компоненте и применом савремених метода, начина и организације рада (безбедносни менаџмент система обезбеђења), успешно проактивно (методом анализе, планирања, одвраћања и превенције) – и реактивно (санацијом евентуално насталих последица), елиминише и/или смањује могућност угрожавања лица и неовлашћеног присвајања имовине и резултата рада правног лица и институције.¹

Основни циљеви система обезбеђења јесу безбеднији и бољи услови рада правног лица обезбеђењем и заштитом његових основних вредности, и тако постизање бољих резултата рада и бољи тржишни положај правног лица, као и повећање његовог профита.

Доношењем Закона о приватном обезбеђењу 2013. године физичко и техничко обезбеђење добија своје законске оквире.

Приватно обезбеђење обухвата пружање услуга, тј. вршење послова заштите лица и имовине, као и пословање правног лица и то физичком и техничком заштитом. Такође врши послове транспорта новца, хартија од вредности и других драгоцености, одржавање реда на спортским приредбама, јавним скуповима и другим местима окупљања грађана.

Неки од основних појмова система обезбеђења са којима се сусрећемо су лица, имовина правног лица, пословање правног лица, објекти заштите, вредности правног лица...

Лица представљају све особе које долазе у непосредни контакт са правним лицем, односно запослене правног лица (руководиоци и непосредни извршиоци), клијенти правног лица (посетиоци, купци роба и корисници услуга), пословне партнере (добављачи, извођачи радова), и друга лица (случајни пролазници-особе које немају објективни разлог за контакт са правним лицем).²

¹Манидћ, Г.: Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. стр. 21.

²Исто. стр. 22.

Имовину правног лица представља све оно што је правно лице досадашњим радом и наступом на тржишту створило: његов назив, заштитни знак, корпоративни имиџ, пословни подаци и информације, основна средства рада, производи, резервни делови, репроматеријал, процес производње, интелектуална својина, проналасци и иновације и профит.³

Пословање правног лица је свакодневни активни однос и процес рада усмерен на остваривање бољег и стабилнијег положаја правног лица на тржишту и увећање његове имовине.⁴

Под појмом правна лица подразумевају се привредна друштва, корпорације, финансијске, здравствене и образовне институције.⁵

Објекти заштите су лица, имовина и пословање правног лица.⁶

Вредности правног лица су лица са својим правима, имовина правног лица и друга имовина поверена правном лицу и његово пословање.⁷

Процедуре представљају унапред одређене, утврђене, успостављене и у писаној форми (ређе усмено) дефинисане методе и начине рада и поступака са којима су запослени упознати, а са циљем правилног функционисања процеса рада извршавања постављених задатака запосленима од стране руководства правног лица. Посебна категорија су процедуре система обезбеђења лица, имовине и пословања правног лица који се односе на функционисање процеса обезбеђења. У ширем смислу, оне су саставни део процедура процеса рада запослених, а у ужем смислу представљају методе и начине рада запослених који су директно ангажовани на пословима обезбеђења лица, имовине и пословања правног лица.⁸

Безбедност је стање и/или процес и представља одсуство намерно и (не)свесно изазване опасности или сплета случајних околности.⁹

Угрожавање безбедности је сваки непредвиђени догађај, случај, понашање, насилно деловање човека, природе или техничких система у дужем периоду значајнијег обима, који доводи у опасност, односно угрожава живот лица и/или

³Исто. стр. 22.

⁴Исто. стр. 23.

⁵Исто. стр. 23.

⁶Исто. стр. 23.

⁷Исто. стр. 23.

⁸Исто. стр. 23.

⁹Исто. стр. 23.

имовину правног лица, а може резултирати губицима живота, губицима у опреми и/или пословању правног лица.¹⁰

Претња безбедности је било који облик угрожавања–активност (претња насиљем, упади, напади, крађе и сл.) која може проузорковати нарушавање безбедности правног лица.¹¹

Опасна стања и радње су било каква стања или радње које могу довести у опасност живот лица и/или имовину и пословање правног лица.¹²

Рањивост–повредивост (угроженост) су све оне карактеристике и особине лица (врста посла, број извршилаца, радно време), имовине и пословања правног лица које увећавају вероватноћу нарушавања безбедности.¹³

Службеник обезбеђења је физичко лице, оба пола, које врши послове приватног обезбеђења.¹⁴

Физичка заштита је услуга која се пружа првенствено личним присуством и непосредном активношћу службеника обезбеђења у одређеном простору и времену, као и применом мера и употребом средстава принуде.¹⁵

Техничка заштита је обезбеђење лица и имовине које се врши техничким средствима и уређајима, њиховим планирањем, пројектовањем, уградњом и одржавањем.¹⁶

Физичко-техничка заштита је обезбеђење лица и имовине истовременом или комбинованом применом физичке и техничке заштите.¹⁷

¹⁰Исто. стр. 23.

¹¹Исто. стр. 23.

¹²Исто. стр. 24.

¹³Исто. стр. 24.

¹⁴Закон о приватном обезбеђењу, (Службени гласник РС, бр. 104/2013 и 42/2015).

¹⁵Исто.

¹⁶Исто.

¹⁷Исто.

3. Кривично дело разбојништва-законски аспект

Разбојништво као кривично дело против имовине предвиђено је у двадесет првој глави Кривичног законика Републике Србије у члану 206.

„(1) Ко употребом силе против неког лица или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело одузме туђу покретну ствар у намери да њеним присвајањем себи или другој прибави противправну имовинску корист казниће се затвором од две до десет година.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана учињено од стране групе, или је неком лицу са умишљајем нанесена тешка телесна повреда или ако вредност украдених ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од три до петнаест година.

(3) Ако је дело из става 1. овог члана учињено од стране организоване криминалне групе учинилац ће се казнити затвором најмање пет година.

(4) Ако вредност одузетих ствари из става 1. овог члана не прелази износ од пет хиљада динара, а учинилац је ишао за тим да прибави малу имовинску корист учинилац ће се казнити затвором до три године.

(5) За покушај дела из става 4. овог члана казниће се.“¹⁸

¹⁸Кривични законик Републике Србије, (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

3.1. Тумачење законске одредбе

Разбојништво представља кривично дело против имовине и инкриминисано је Кривичним закоником Републике Србије (чл. 206). Основни облик кривичног дела разбојништва састоји се у одузимању туђе покретне ствари употребом силе или претње да ће се непосредно напасти на живот или тело неког лица, и све то у намери да се њеним присвајањем оствари противправна имовинска корист.

Кривично дело разбојништва је сложено кривично дело и састоји се из два кривична дела, а то су:

- принуда (примена силе или квалификоване претње) и
- крађа, где принуда претходи крађи и представља средство и начин њеног вршења.

Принуда представља начин одузимања туђе покретне ствари, и она се јавља у два облика-употреба силе или претње да ће се непосредно напасти на живот или тело неког лица.

Под употребом силе подразумева се употреба физичке или механичке снаге. Према интензитету, сила може бити неодољива или компулзивна. Неодољивом силом се у потпуности физички савлађује неко лице, док компулзивна сила више подразумева психичку присилу, као нпр. узимање талаца.

Претња представља други облик испољавања принуде и треба да је усмерена на спречавање слободне акције, слободе одлучивања и кретања. Истовремено, мора бити таква да је онај према коме је упућена озбиљно схвати, а опасност која се ставља у изглед претњом мора бити истовремена и непосредна. Озбиљност претње код кривичног дела разбојништва оцењује се према томе да ли је објективно могла да створи утисак да ће бити реализована, при чему нема значаја да ли је извршилац стварно намеравао да претњу оствари. Претња треба да буде таква да је нападнути озбиљно схвати, а без значаја да ли је учинилац претњу био у могућности да оствари.¹⁹

¹⁹Симић, И.: Кривични законик-практична примена, Београд, 2007. година. стр. 256.

У члану 112. став 12. Кривичног законика Републике Србије као примена омамљујућих средстава сматра се употреба разних хемикалија, којима се жртва доводи у несвесно стање и којима се онеспособљава за пружање отпора.

Одузимање туђе покретне ствари предствља радњу којом се постиже да нека ствар из притежања досадашњег притежаоца пређе у притежњу извршилаца кривичног дела или неког трећег лица. Сила која се користи мора да буде усмерена против неког лица (пре свега притежаоца ствари, али може и према неком другом лицу), а претњом се прети непосредним нападом на живот или тело. И претња, као и сила не морају да буду усмерене према лицу од кога се одузима нека ствар, већ и према неком другом лицу које се случајно затекло на месту извршења разбојништва, или лицу које је притекло у помоћ нападнутом.

Из наведеног закључујемо да принуда претходи извршењу крађе. Она је заправо средство за одузимање ствари и из тог разлога између крађе и принуде мора постојати међусобна повезаност. Између принуде и крађе не може да постоји временски размак у дужем трајању. Принуда се предузима непосредно или за време одузимања ствари. Овде се, заправо, ради о две фазе једног континуираног деловања извршиоца у којем прва фаза принуде тек треба да омогући извршење друге фазе тј. крађе.²⁰

Управо ове чињенице морају бити обухваћене умишљајем учиниоца. Учинилац треба да је свестан да принуду употребљава да би управо помоћу ње одузео покретну ствар од другог и тиме извршио кривично дело.

За постојање овог кривичног дела неопходан је умишљај који обухвата свест да се употребом принуде одузме туђа покретна ствар.

У Кривичном законнику Републике Србије предвиђена казна затвора за ово дело је од две до десет година.²¹

У ставу 2. Кривичног законика Републике Србије предвиђен је квалификовани облик који постоји у случају када:

- вредност одузетих ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара,

²⁰Стојановић, З.: Коментар кривичног законика, Службени гласник, Београд, 2007. год., стр. 507.

²¹ Кривични законик Републике Србије, (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

- када је дело учињено од стране групе (групу чине најмање три лица ради трајног или повремениог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру, члан 112. став 22.),
- или је неком лицу са умишљајем нанета тешка телесна повреда.

Предвиђена казна за квалификовани облик овог кривичног дела је затвор од три до петнаест година.²²

Најтежи облик разбојништва постоји када је дело учињено од стране организоване криминалне групе и одрђен је у ставу 3. Кривичног законика Републике Србије. Појам организоване криминалне групе одређен је у члану 112. став 35. Кривичног законика где се под овим појмом подразумева да је то група од три или више лица, која постоји одређено време и делује споразумно у циљу вршења једног или више кривичних дела за које је прописана казна затвора од четири године или тежа казна, ради непосредног или посредног стицања финансијске или друге користи.

За овај облик разбојништва прописана казна затвора је у трајању од најмање пет година.²³

Постоји и привилеговани облик разбојништва који је одређен у ставу 4. Кривичног законика Републике Србије. Ово дело се од основног разликује према вредности одузетих ствари, као и намери учиниоца да прибави малу имовинску корист.

За постојање овог облика кривичног дела разбојништва неопходно је да постоје оба обележја која морају бити кумулативно испуњена. Прво је објективног карактера и односи се на то да вредност одузетих ствари не прелази износ од пет хиљада динара, док је друго обележје субјективног карактера и односи се на намеру учиниоца да прибави малу имовинску корист.

За овај облик кривичног дела предвиђена је казна затвора до три године.²⁴

²²Исто.

²³Исто.

²⁴ Исто.

4. Учиниоци разбојништва у златарама

4.1. Мотив извршења разбојништва у златарама

Основни мотив вршења свих имовинских кривичних дела па тако и разбојништва јесте остваривање противправне имовинске користи. Извршиоци разбојништва у златарама често поред велике количине накита (под накитом се мисли на минђуше, наруквице, огрлице, прстење, игле за кравату, брендиране сатове и друге украсне предмете које људи стављају као украсе на телу и одећи) узимају и новац. Накит најчешће заврши на црном тржишту где се продаје преко лица чија је једина улога да посредује у препродаји робе прибављене извршењем кривичних дела.

4.2. Профил учинилаца разбојништва у златарама

На основу доступних података из средства јавног информисања постоје и неке основне карактеристике самих учинилаца разбојништва. По питању старосне доби, то су у највећем броју случајева мушкарци, млађих до средњих година. На територији Републике Србије последњих година као учиниоци разбојништва у златарама јављају се мушкарци између двадесет и тридест година и то организовани у групе. То су особе које немају стално занимање и стално запослење. Велики број њих је од раније познат полицији по вршењу разбојништва у другим малопродајним објектима, а такође је и велики број повратника, који после одслужене казне затвора опет врше разбојништва како би брзо дошла до противправне имовинске користи.

По питању пола има више особа мушког него женског пола. Жене се скоро никад не појављују као извршиоци ових кривичних дела самостално, већ као чланови организованих криминалних група.

4.3. Припрема извршења разбојништва у златарама

Према доступним подацима са којима се свакодневно сусрећемо у средствима јавног информисања, после извршења кривичног дела разбојништва у златарама, најчешће можемо да прочитамо да је разбојништво извршила добро организована криминална група. Пре извршења разбојништва која врше организоване групе углавном се детаљно испланира извршење кривичног дела. Када се разбојништво изврши испланирано од стране организоване групе, може се рећи да је опасност по запослене у златарама минимална. С обзиром да се разбојништво ретко кад извршава без претходног планирања, по доношењу одлуке да се изврши разбојништво, приступа се припреми која се изводи у две различите фазе, а то су:

- сам чин разбојништва и
- припрема средстава и опреме која ће се користити.

Припрема самог чина разбојништва обухвата прикупљање података о златари, као и о њеном окружењу. Што се тиче података о самој златари ту је пажња усмерена првенствено на количину накита која се налази у самој златари, такође на сеф где се чува вреднији накит, о броју радника, радном времену објекта и о стању система обезбеђења.

Систем обезбеђења се анализира са аспекта:

- физичког обезбеђења где се пажња усмерава на службеника обезбеђења (да ли је наоружан, старосна доб, дужина трајања смене),
- техничких (механичких и електронских) средстава, првенствено система видео обезбеђења и тихе дојаве, као и на постојање интерфона на улазу или дуплих врата и
- безбедносно заштитних процедура (у току радног времена, затим приликом отварања и затварања објекта).²⁵

Подаци о окружењу се односе на саобраћајнице које воде до објекта и од њега, путевима приласка објекту, месту где возило за бег може бити паркирано, путеви за бекство са лица места по извршењу разбојништва, постојање система видео

²⁵Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 86.

обезбеђења на суседним објектима, близини полицијске станице, као и о учесталости и распореду кретања патрола полиције и мобилних патрола службе обезбеђења.

Информације о самом објекту напада тј. о златари прикупљају се опсервацијом, али често и запослени могу бити извор информација и одати разне и значајне податке који могу бити од значаја за извршиоце разбојништва, као што су подаци о систему обезбеђења.

Припрема средстава и опреме која ће се користити приликом извршења разбојништва односи се на оружје, средства за маскирање и возила.

Приликом извршења разбојништва учиниоци користе различита оружја којима могу да онеспособе и да изврше напад на живот и тело како радника у самој златари, тако и присутних лица и свих других лица која могу да им представљају препреку.

Употребљава се разно погодно оруђе или ватрено оружје. Као најчешћа средства за извршење кривичног дела разбојништва појављује се:

- ватрено оружје (револвери, пиштољи, аутоматске пушке, ловачке пушке...),
- хладно оружје (ножеви, бодежи, секире, ланци...) и
- минско-експлозивне направе и омамљујућа средства.

Возила која користе за бекство су претходно најчешће украдена, и та возила се после употребе спале како би се уништили сви трагови. Неке организоване групе које врше разбојништво златара и на простору других држава имају и лажне исправе.

Учиниоци су најчешће маскирани како би спречили откривање идентитета снимцима са сигурносних камера или описивање и препознавање од радника и тиме олакшали њихово хапшење. Као маске користе вунене капе са прорезима за очи и нос, најлон чарапе које навлаче преко главе, специјално направљене маске, које се користе као дечије играчке, употребљавају перике, лажне бркове и браду, али најчешће користе качкет, капуљачу или фантомку. За маскирање користе и разну гардеробу.

Да би се спречило откривање папиларних линија учинилаца разбојништва на лицу места, учиниоци најчешће носе рукавице.

Поред планирања извршења кривичног дела планира се и препродаја предмета прибављених кривичним делом.

4.4. Време извршења разбојништва у златарама и угрожена лица

Временско одређење извршења разбојништва смештено је у комплетан интервал радног времена златара. Од момента када радник отвори златару, до момента када је затвори на крају радног времена, постоји могућност извршења разбојништва.

Угрожене категорија лица, са аспекта места извршења разбојништва, јесу :

- запослени,
- службеници обезбеђења и
- клијенти који се затекну у објекту.²⁶

На територији Републике Србије мали је број златара које имају раднике обезбеђења, у већини златара нарочито у мањим местима налази се само један радник, док у неким мало већим може бити и до два радника. Из тог разлога најугроженију категорију чине радници и клијенти који се у том тренутку затекну у златари. Извршиоци разбојништва углавном добро проуче како златара која је мета напада функционише, они данима посматрају ко има кључеве, ко отвара и затвара радњу и какав је систем техничке заштите.

У пракси се често сусрећемо са многим примерима, па су тако извршиоци разбојништва 14. 06. 2008. године у Београду пратили чувара до улице где је паркирао аутомобил. Пришли су му с леђа, ударили га неколико пута, натерали да се са њима врати до златаре и откључа им локал. Када су ушли, везали су га за сто и почели да узимају накит изложен на пулту у приземљу златаре. За мање од 15 минута испразнили су све полице, отворили су сеф и узели накит који је био у њему.²⁷

²⁶Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 84.

²⁷Ацић А. Ж., Величковић П. 14. 06. 2008. године, *Највећа пљачка драгуља у Србији*, <https://www.blic.rs/vesti/hronika/najvesa-pljacka-dragulja-u-srbiji/mcv4200.02.02.2019> године.

4.5. Начин сазнања и откривања учинилаца разбојништва у златарама

Код кривичног дела разбојништва златара као и код других имовинских кривичних дела, најважнији извор сазнања за извршено кривично дело је оштећени. Оштећени је и најзаинтересованији да се учинилац открије и да му одузете вредности буду враћене, односно да буде обештећен. Осим оштећеног као извор сазнања појављују се и пријаве грађана, чланова породице, и анонимне пријаве ако оштећени из неког разлога не пријави учињено кривично дело или непосредна делатност органа унутрашњих послова (патролна, оперативна и позорничка). Такође, све је већи број објеката који су опремљени алармним уређајима и активирањем тихе дојаве од радника златаре се такође долази до сазнања да је извршено кривично дело.

На место извршења кривичног дела разбојништва одмах по сазнању се упућује најближа патрола полиције ради обезбеђења лица места, спречавања бекства учинилаца и прикупљање информација.

Запослени су најчешће једини очевици извршеног разбојништва, па је из тог разлога неопходно едуковати их како би службеним лицима полиције помогла у решавању кривичног дела. Они се едукују како да уоче што више детаља о извршиоцима разбојништва како би могли да одговоре на потребна питања која ће помоћи у проналажењу и идентификацији извршилаца разбојништва.

Са оштећеним који пријављује разбојништво, у обављању информативног разговора треба поступити стрпљиво и тактично. Када оштећени обавести органе о извршеном разбојништву од њега треба детаљно прикупити обавештења о свим околностима извршеног кривичног дела. Овде треба водити рачуна о психофизичком стању у коме се оштећени налази.

Разговор са радником златаре би требало да се односи на следеће околности: време напада, начин напада уз детаљан опис употребљених средстава принуде (начин претње, врста употребљене силе, врста оруђа или оружја које је употребљено), начин на који су разбојници били обучени и маскирани, и неке друге

карактеристике разбојника у границама могућности. Треба питати за особене знаке и карактеристике говора учинилаца дела, пут доласка и одласка са места извршења.

Питање које следи је да ли би оштећени могао да препозна учиниоца. Овде се предочава албум фотографија регистрованих учинилаца разбојништва златара ради посредног препознавања или бар ради указивања на сличност описа учиниоца са онима који се налазе у албуму фотографија. Ако се прикупи довољно информација о изгледу извршилаца могуће је израдити и фоторобот, који се упоређује са учиниоцима који су већ регистровани и осуђени за ово кривично дело а налазе се на подручју тог органа унутрашњих послова. Оштећени треба да детаљно опише количину накита која је украдена. Ако је украден и новац да укаже на апоенску структуру одузетог новца.

Екипа за вршење увиђаја треба што пре да стигне на место извршења кривичног дела и започне са увиђајем. Потребно је да се обавесте сви органи унутрашњих послова у држави и гранични прелази како би се спречило бекство учинилаца и омогућило њихово брзо и ефикасно хватање.

Током увиђаја потребно је дати одговор на што више питања како би се учиниоци што пре пронашли. Веома је важно разговарати и са грађанима, јер увек постоји могућност да је неко од њих видео извршиоце разбојништва, марку возила, регистарски број и боју возила.

Код откривања и разјашњења разбојништва посебну пажњу треба посветити предметима и траговима пронађеним на месту извршења разбојништва. Важност материјалних доказа пронађених на месту кривичног догађаја је огромна јер садрже бројне информације о кривичном делу, учиниоцу, начину извршења, средствима извршења и друге битне информације. Предмети који се могу пронаћи на месту кривичног догађаја су средства извршења, предмети настали у вези са кривичним догађајем, предмети на којима се налазе трагови, предмети који указују на идентитет учиниоца или жртве и друге околности кривичног догађаја. На месту кривичног догађаја могу се пронаћи бројни трагови, па и трагови папиларних линија, трагови стопала, трагови крви, трагови употребе ватреног оружја, трагови угриза, длаке, трагови алата, трагови обуће и гума, трагови стакла и трагови на стаклу и трагови влакна.

Трагање за предметима који су прибављени разбојништвом једна је од радњи којом се обезбеђују докази и открива непознати учинилац. Предуслов за предузимање ове радње је детаљан опис предмета који су одузети од оштећеног-накит, злато, уметнички предмети, други вредни предмети, познавање места и објекта, као и лица која врше препродају оваквих предмета.

Проналаском осумњиченог омогућава се вршење непосредног препознавања како од стране оштећеног или оштећених-ако је лице извршило више разбојништава у серији, тако и од стране евентуалних очевидаца.

Од осумњиченог треба детаљно прикупити обавештења о свим околностима конкретног разбојништва, или више њих, ако се на то сумња.

Нарочито треба инсистирати на разјашњавању начина извршења, употребљених средстава и где се она налазе, предмета и вредности које су прибављене и шта је са њима учињено, где се налазе, коме су продате и за који износ.

Треба покушати разјаснити и улогу других лица, саучесника, помагача, подстрекача и прикривача.

5. Проактивне и реактивне мере код разбојништва у златарама

У циљу умањења узрока настанка, као и умањења последица разбојништва у златарама потребно је спровести одређене проактивне и реактивне мере, које се могу поделити у три категорије:

1. Проактивне мере пре разбојништва (успостављање културе пословне заштите на виши ниво кроз едукацију и тренинг запослених у спровођењу процедура пре и после разбојништва и надоградња техничких система заштите),
2. Реактивне мере у току разбојништва (заштита запослених и клијената, и обезбеђење доказа који ће омогућити откривање учинилаца разбојништва од стране полицијских службеника),
3. Реактивне мере после разбојништва (омогућују запосленима да спровођењем прописаних процедура, отклоне последице разбојништва, пре свега оне по живот лица у случају да има повређених и смањења последица стреса).²⁸

5.1. Мере и процедуре пре разбојништва у златарама

Пре разбојништва у златарама, потребно је спровести одређене проактивне мере. Проактивне мере се предузимају како би умањиле могућности да до разбојништва дође, и оне се однос на запослене и на функционално употребљив систем обезбеђења.

Код запослених мере треба спровести са циљем:

- успостављања културе пословне заштите на виши ниво и едукације и
- тренинга у спровођењу реактивних процедура у току и после разбојништва.

Функционално употребљив систем обезбеђења се пројектује са циљем успостављања:

- одређених специфичних техничких система заштите (механичких и електронских) у функцији спречавања разбојништва,

²⁸Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 87.

- адекватно уређеног простора и
- безбедносно заштитних процедура које су специфичне за ове врсте објекта.²⁹

Запослени – култура пословне заштите, едукација и тренинг

Поред редовних пословних активности, запослени спроводе и све мере и радње у вези са системом обезбеђења. Основни циљ едукације запослених јесте да препознају свако сумњиво понашање лица у објекту које се односи на посматрање распореда камера у објекту, често долажење и дуго посматрање накита изложеног у витринама и испробавање разног скупценог накита. Запослене је потребно едуковати и скренути им пажњу на питања на која не би смели да одговоре, или о стварима о којима не би требали да разговарају са људима који нису запослени у златари. У случају да уоче неко сумњиво понашање потребно је да остану смирени и да о овоме обавесте потребна лица у складу са процедурама о овом случају.

Запослени требају да се едукују како да спроводе мере у току разбојништва. Једна од важнијих мера је едукација пружања прве помоћи. Да би се пружила прва помоћ у објекту мора да постоји комплет прве помоћи. Запослени се едукују да пруже помоћ лицима којима је нанета повреда употребом ватреног, хладног или хемијског оружја.

Једна од важнијих мера јесте и активирање тихе дојаве. Прекидачи тихе дојаве представљају уређаје које је потребно да запослени активирају у случају разбојништва или неког другог штетног догађаја у објекту. Неопходно је да прекидачи тихе дојаве у простору буду постављени тако да се од стране запослених за време разбојништва активирају природним покретом, тако да разбојници не примете да је дошло до активирања. Ако запослени нису у могућности да тиху дојаву активирају у току разбојништва, потребно је да то ураде после извршеног кривичног дела.

Тренинг је веома значајан, јер се тада колико год је то могуће симулира стварна ситуација, како би се код запослених отклониле сумње и страх и развило поверење и сигурност према употреби прекидача тихе дојаве. Приликом тренинга запослени увежбавају како би требали да се понашају и шта је потребно да ураде или не ураде за време извршења кривичног дела разбојништва. Запослене не треба

²⁹Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 98.

приморавати да активирају тиху дојаву, они то треба да ураде када су сигурни да не постоји никаква могућност да буду уочени.

Приликом тренинга запослени се едукују како да уоче што више детаља о разбојницима. Без тренинга памте се неки основни детаљи као што су пол, боја коже и косе, висина, док се приликом тренинга запослени едукују да уоче неке карактеристике као што су тетоваже, пирсинзи, младежи, ожилци, ко је где стајао, како су се кретали у објекту, шта су додиривали. Разбојници златара на нашој територији не користе сложене маске, то су углавном качкети и капуљаче, па је запосленима лакше да уоче неке карактеристике лица као што су боја коже, зуби и брада.

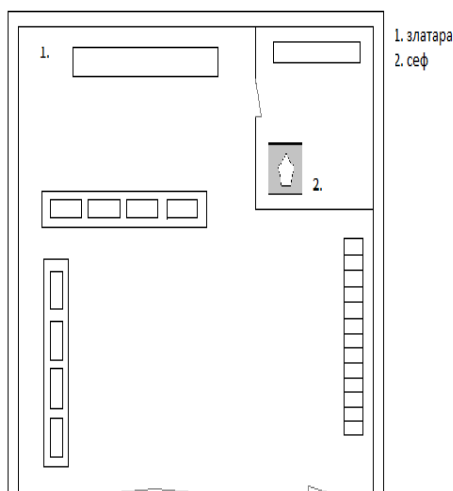
Приликом позива службених лица полиције потребно им је рећи правац у ком су учиниоци разбојништва отишли после напуштања објекта, па је тако потребно да запослени знају називе улица у близини радног места.

Систем обезбеђења са аспекта спречавања разбојништва

Успостављање одређених специфичних техничких система заштите

Системе обезбеђења (механичке и електронске) користимо у златарама у функцији спречавања разбојништва.

Просторни распоред златара најчешће чине две просторије, продајни простор златаре, и посебна просторија у којој се налази сеф (пример слика 1.). Са оваквим распоредом просторија и на основу процене ризика у заштити лица, имовине и половања, треба пружити одговарајућу техничку заштиту.



Слика 1. Пример предлога златаре

Једна од најважнијих мера електронске заштите коју је потребно користити јесте прекидач тихе дојаве. Постоје бежични и жичани тастери тихе дојаве, и у колико у објекту постоји службеник обезбеђења најбоље би било да он користи бежични тастер тихе дојаве, а запослени жичани тастер.

Прекидаче тихе дојаве треба пажљиво планирати и сместити у простор највишег ризика у објекту, и на местима где се могу активирати само природним покретом запослених како не би изазвали сумњу код извршилаца разбојништва. Прекидаче тихе дојаве потребно је уградити код пулта где се налази радник или радници, у случају да има више радника. Неопходно је уградити их и у другим просторијама у објекту (просторији где се налази сеф), из разлога што се може десити да разбојници запослене и клијенте закључају у тим просторијама.

Да би запослени успешно активирали тиху дојаву, они морају да имају поверење у опрему. То се постиже едукацијом и тренингом запослених, где се код запослених отклања сумња и страх и стиче поверење у његово активирање.

Систем видео обезбеђења је такође веома значајан елемент обезбеђења златаре, где се његова улога огледа кроз три основне функције: осматрање, снимање и одвраћање. Осматрање представља сагледавање простора који се обезбеђује из дислоцираног контролног центра у комбинацији са алармном дојавом где оператор након уочавања разбојништва поступа по процедурама рада у тим ситуацијама.

У самом објекту камере је потребно поставити тако да покривају сваки део простора, како би извршиоци разбојништва били снимљени. Камере се постављају иза радника како би могле да сниме разбојника спреда. Иако су извршиоци разбојништва маскирани на снимку се могу видети неке друге особине (места где су стајали и која су додиривали у објекту ако нису носили рукавице, њихове улоге, као и неке карактеристике самих разбојника) које могу довести до њихове лакше идентификације и откривања.

Камере је потребно поставити и на улазу у објекат, пошто се извршиоци разбојништва маскирају пре непосредног уласка у објекат, на улици или на самом уласку у објекат, како би били снимљени, што би касније олакшало њихову идентификацију. Потребно је поставити и обавештење да је објекат под видео надзором (Закон о приватном обезбеђењу, 2013, члан 32. став 1).

На териорији Републике Србије често можемо видети да су врата на златарама широм отворена, што је погрешно. Како би се контролисао улазак и излазак из објекта потребно је да постоје механичка врата са интерфонским системом, где би улазна врата отварао службеник обезбеђења, у случају да нема службеника обезбеђења (најчешће га нема у златарама) врата би отварао запослени.

На врата која воде до посебноштићених простора (сеф или трезор), потребно је поставити механизам који ова врата механички затвара или их обезбедити контролом приступа коришћењем комбинације биометрије и шифре или картице. Сефови у којима се чувају дијаманти или неки вреднији накит најбоље би било обезбедити са две шифре, где би се прва користила у нормалним радним условима, док би се другом исто отварао сеф, али би се истовремено слао сигнал контролном центру да је у току разбојништво. Сеф би такође требало обезбедити и детектором за заштиту од померања предмета и ствари, камером, противпожарним алармом и посебном контролном тастатуром.

Уређење пословног простора

Уређење пословног простора је веома значајно и може утицати на извршење разбојништва, посебно улазна врата и излози који би требало да омогуће видљивост са спољашње стране, па из тог разлога не би требало да буду прекривени постерима или налепницама.

У објекту је потребно да постоји комплет прве помоћи и резервни мобилни телефон. Комплет прве помоћи је веома значајан у случају да су извршиоци разбојништва у току разбојништва нанели повреде клијентима или раднику/радницама. Резервни мобилни телефон је неопходан како би се могла позвати хитна помоћ у случају да има повређених, обавестити полицију и власник, у случају да извршиоци разбојништва онеспособе фиксни телефон и са собом однесу мобилне телефоне запослених и лица која су се затекла у објекту.

Комплет прве помоћи и резервни мобилни телефон потребно је одложити на неко скривено место у објекту, али тако да увек буде доступно запосленима. Ако у објекту постоји издвојена просторија било би пожељно да се ту одложе телефон и прва помоћ.

Успостављање безбедносно заштитних процедура које су специфичне за ове врсте објеката

Процедуре за у току разбојништва и после разбојништва спадају у проактивне мере. Саставни део процедура чини и број телефона најближе полицијске станице, као и довољан број образаца „Опис извршиоца“, који попуњавају запослени и клијенти који су се затекли у објекту за време разбојништва. Образац „Опис извршиоца“ треба да садржи скицу или цртеж разбојника како би се лакше обрађала пажња на детаље који су уочени као што су: пол, висина, младежи, тетоваже, ожилци, боја очију, сат, капа, гардероба, врста оружја или оруђа које су разбојници користили.

На крају радног времена приликом савјештања благајне, неопходно је да запослени то уради на месту које је заклоњено од погледа споља. Неопходно је да након завршеног радног времена радник или радници (уколико има више радника) сав накит из излога и витрина који се налази у златари однесу у сеф.

Након завршеног радног времена потребно је да запослени очисти све површине са којима су они и клијенти долазили у додир, како би се обрисали сви трагови и како би се у случају разбојништва могло указати на места која су разбојници дирани и можда оставили трагове папиларних линија. За чишћење не би требали да користе средства на бази воска или уља јер не омогућавају добру основу за остављање трагова.

5.2. Мере и процедуре у току разбојништва у златарама

Радници златара требају да буду едуковани како да се понашају у току разбојништва, како би заштитили себе, а потом и клијенте који се у том тренутку затекну у златари. Они не би требали да пруже било какав отпор како би заштитили накит и друге драгоцености и тиме доведу у опасност свој живот и живот других лица. Пружањем отпора радници могу само да испровоцирају извршиоце разбојништва и произведу теже последице по лица у златари.

У пракси се често сусрећемо са многим примерима где је пружање отпора или нека реакција радника испровоцирала извршиоце разбојништва и произвела много теже последице, тако имамо случај да су 25. 09. 2010. године у Новом Саду два извршиоца разбојништва наоружани аутоматским пушкама упали у златару и тешко ранили радницу, због тога што се како се тврди нагло тргла што је изазвало панику код разбојника. Пружање отпора може да се заврши са тешким последицама, повредама па чак и губитком живота, због тога је потребно едуковати раднике како да се у тим стресним ситуацијама понашају.

Могуће су две врсте пружања отпора и то активно и пасивно.

Активни отпор је физичко супростављање извршиоцима разбојништва, и углавном производи негативне последице по запослене и клијенте, па је у току едукације потребно запосленима скренути пажњу и нагласити да је такав отпор забрањен.

Пасивни отпор је вербални отпор и неочекивани и нагли покрети и кретање запослених. Запослени најчешће нису ни свесни да њихово понашање може да се протумачи као отпор. Вербални отпор може да буде спонтан и намеран, или одбијање да се уради нешто што извршиоци разбојништва захтевају.

Сваки отпор, активни или пасивни од стране радника је непожељан и непотребан јер може имати негативне последице, како по раднике тако и по клијенте који се затекну у објекту. Извршиоци разбојништва ће сваки нагли покрет или радњу запослених схватити као претњу која је усмерена према њима, зато је потребно приликом едукације запослених посебну пажњу посветити понашању запослених за време разбојништва.

Кривично дело разбојништва златара временски траје веома кратко, свега неколико минута, а последице могу да буду веома опасне пре свега по запослене, зато је неопходно да увек прво кажу шта ће учинити пре него што то и ураде, чак иако испуњавају наредбе извршилаца разбојништва. Руке требају да држе тако да их извршиоци разбојништва увек виде, и тек кад је потпуно сигурно активирају тиху дојаву. Тиху дојаву треба активирати природним или скривеним покретом. Тиха дојава се активира само у случају ако постоји могућност да извршиоци разбојништва то не виде. Ако не постоји могућност да се то уради у току разбојништва, неопходно је то урадити чим извршиоци разбојништва напусте објекат.

Разбојништво представља веома стресну ситуацију за раднике, али они морају да остану смирени и да смире и клијенте који се налазе у објекту како не би дошло до неких нежељених ситуација као што су рањавања, наношење тешких телесних повреда или узимање талаца.

Запослени увек требају да раде све што им извршиоци разбојништва кажу како би заштитили свој живот и живот лица која се у том тренутку налазе у објекту.

5.3. Мере и процедуре после разбојништва златара

После извршеног разбојништва у златарама потребно је предузети одређене радње у циљу умањења последица до доласка службених лица полиције. По извршеном разбојништву потребно је сачекати да разбојници напусте златару и да се удаље на безбедно растојање по лица у објекту, а тек онда предузму одређене радње.

Процедуре које се предузимају после разбојништва односе се на запослене. С обзиром да у златарама најчешће имамо једног радника, он ће предузети све процедуре, ако има два радника сваки радник ће извршити процедуре које су предвиђене за њега. Потребно је да радник зна редослед предузимања процедура, као и у случају ако су два или више радника да зна које процедуре преузима други радник.

Појединачне процедуре после разбојништва морају бити означене бројевима у писаној форми и одштапане крупним словима на чвршћем папиру или картону различите боје. Картице за појединачне процедуре означене бројем (1) биће друге боје од броја (2) и тако даље. Картице различите боје олакшавају даљи рад јер се лакше памти који запослени користи коју картицу и ко је одговоран за активности по редоследу исписаном на процедури.³⁰

Картице је потребно да стоје на неком скривеном месту у златари. Када разбојници напусте златару, радник узима процедуре и почиње са радом. Важна напомена са којом процедуре почињу, је да извршиоци прво требају да напусте златару и да се удаље на безбедно растојање, и да нико од радника не покушава да

³⁰Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 98

их прати приликом напуштања златаре. Ако је могуће, кроз излог златаре треба уочити правац у ком су разбојници отишли и боју, марку и регистарски број возила, а затим закључати улазна врата до доласка службених лица полиције.

Садржај процедура се односи на оне радње које омогућавају сигурност запослених и клијената у објекту.

Прво је потребно пружити прву помоћ ако има повређених и рањених лица у објекту и позвати хитну помоћ. Да би радник или радници могли успешно да пруже прву помоћ, они морају да буду едуковани и да у златари имају комплет прве помоћи. Приликом пружања прве помоћи, прво треба пружити помоћ лицима која се налазе у несвесном стању, затим лицима која имају спољашње крварење у случају да има рањених и повређених у објекту, и потребно је замолити све клијенте да остану смирени.

Позивање хитне помоћи садржи идентификацију позиваоца, односно назив правног лица, разлог позива (десило се разбојништво), број повређених и врсту повреде и, на крају, тачну адресу. Приликом позивања полиције прво се треба представити, затим пријавити да се десило разбојништво и оружје које је коришћено, дати тачан назив правног лица и адресу. Затим се дају одговори на питања која би требало да се односе на број извршилаца, њихов кратак опис (пол, висина, опис физичке конституције, одеће и обуће) таоце (уколико их има) и, на крају, начин и правац у коме су се удаљили.³¹

На простору Републике Србије мали је број златара у којима имамо службенике обезбеђења, али тај број расте тако да је све чешће могуће видети службенике обезбеђења у златарама. Уколико је ангажована служба физичког обезбеђења, потребно је да радник позове и њихов контролни центар и обавести их да се десило разбојништво, и у случају да је службеник обезбеђења повређен или рањен обавестити их и о томе.

До доласка хитне помоћи и полиције треба урадити све оно што је предвиђено процедурама. Поред пружања помоћи повређеним особама и смиривању стресне ситуације у којој се лица налазе треба свим лицима која су се затекла у објекту поделити обрасце „Опис извршиоца“. Ове обрасце поред клијената попуњавају и радници, и њихово попуњавање би требало да буде самостално, без међусобних

³¹Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. год., стр. 99.

консултација. Ове процедуре се односе на опис извршилаца разбојништва (пол, висина, врста оруђа или оружја које је коришћено, колико је разбојника било, како су били обучени, и неке карактеристике као што су нагласак и тетоваже), и оне би требале да помогну службеним лицима полиције у бржем проналажењу разбојника.

Запосленим лицима је забрањен било какав разговор о разбојништву осим са службеним лицима полиције. У случају да неко позове од медија и новина они не би требали да дају никакве информације. Потребно је да позову само чланове породице и да им кажу да ће остати мало дуже на послу ако је то потребно.

Неопходно је да запослено лице обезбеди лице места, како би се сачували сви материјални докази до доласка полиције и вршења увиђаја.

6. Закључак

Последњих година на простору наше државе забележен је пораст криминалитета и то у свим његовим појавним облицима. На пораст криминалитета утицала је глобализација, убрзан развој технологије и ратови на просторима бивше Југославије, политичке промене као и економска нестабилност у нашој земљи. Посебно се може уочити пораст почињених кривичних дела из групе кривичних дела против имовине. У наведену групу кривичних дела убраја се и кривично дело разбојништва.

Кривично дело разбојништва у већини случајева планира се и припрема унапред. То је посебно карактеристично за професионалне извршиоце разбојништва. У већини случајева извршиоци разбојништва у златарама су маскирани, јер на тај начин отклањају могућност препознавања. Приликом извршења напада учиниоци разбојништва користе различита средства, почевши од оружја и пригодног оруђа, које је погодно да нанесе повреду и угрози живот и здравље нападнутог.

Основни мотив вршења кривичног дела разбојништва у златарама је остваривање противправне имовинске користи, а извршиоци разбојништва у златарама су најчешће особе мушког пола и средњих година.

Несумњиво је да је свако разбојништво стресно и ризично за запослене и клијенте који се налазе у златари. Запослени су у стресној ситуацији и великој психичкој напетости у тренутку извршења разбојништва, па неким својим поступцима могу да утичу на исход тог догађаја. Они својим поступцима не смеју угрозити ни себе ни клијенте који се ту затекну.

Када је реч о проактивном деловању, од велике је важности прибрано понашање запослених, у том смислу потребно је радити на едукацији запослених у златарама. Запослени се зато морају едуковати да проактивне мере спроводе константно и на начин који не изазива нападача да угрози њих и имовину златаре.

7. Литература

1. Аџић А. Ж., Величковић П. 14. 06. 2008. године, *Највећа пљачка драгуља у Србији*, <https://www.blic.rs/vesti/hronika/najvesca-pljacka-dragulja-u-srbiji/mcv4200> 02. 02. 2019. године.
2. Бановић Б., Жарковић М., Ступар Љ.,: Криминалистика - друго измењено и допуњено издање, Виша школа унутрашњих послова – Земун, 2005. година.
3. Закон о приватном обезбеђењу, (Службени гласник РС, бр. 104/2013 и 42/2015).
4. Кривични законик Републике Србије, (Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).
5. Лалић А., Петровић Љ. 25. 09. 2010 год., *Разбојници пуцали у радницу златаре* <https://www.blic.rs/vesti/hronika/razbojnici-pucali-u-radnicu-zlatare/jcgjq27> 02. 02. 2019. година.
6. Манидћ, Г.,:Систем обезбеђења и заштите, Београд, 2015. година.
7. Симић, И.,: Кривични закон-практична примена, Београд, 2007. година.
8. Стојановић З.,: Кривично право – општи део, Београда, 2014. година.
9. Стојановић, З.: Коментар кривичног законика, Службени гласник, Београд, 2007. година.